

Holy University Church of Saint Antipas



f. G. Metallinos¹

Hieromartyr Antipas lived during the era of Emperor Domitian, (81-96 A.D. ñ C.E.). He was a contemporary of Saint Apostles, who ordained him Bishop of Pergamum, when John the Evangelist and Theologian, was exiled in Patmos. In apocalypses, Antipas is called faithful priest and martyr by John. He was a medical doctor, specialized in tooth disease, healing miraculously. He developed brilliant pastoral action that provoked the hatred of Gentiles which led him to martyrdom.

In 1965 thanks to the continuous efforts of the late O. Lourides, Saint Antipas was proclaimed as the patron of the Greek Dentists and Dental Association. At the same time the commemoration was established on the 11th of April each year.

O. Lourides pioneered to the construction of the Church of Saint Antipas in the courtyard of the Dental School of Athens. The inauguration took place on May 25, 1975. The Holy Church of Saint Antipas belongs to the jurisdiction of the Archdiocese of Athens. Its mission is to meet the religious needs of teachers and students of the University of Athens, as well as the practical training of the students of the Theological School of Athens.

Key words: Orthodox University Church, St Antipas of Pergamon, Bishop of Pergamon, Apostle John, Book of Revelation, Titus Flavius Domitianus

Odontostomatological Progress 2016, 70 (3): 378-384

1. Emeritus Professor, School of Theology University of Athens, Greece

Ο Ιερός Πανεπιστημιακός Ναός του Αγίου Αντίπα



πρωτ. Γ. Μεταλληνός¹

Ο ιερομάρτυς Αντίπας έζησε κατά τους χρόνους του αυτοκράτορα Δομιτιανού, (81-96 μ.Χ). Ήταν σύγχρονος των αγίων Αποστόλων, οι οποίοι και τον χειροτόνησαν επίσκοπο της Εκκλησίας της Περγάμου, όταν ο Θεολόγος και Ευαγγελιστής Ιωάννης ήταν εξόριστος στην Πάτμο. Στην Αποκάλυψη ο Αντίπας αποκαλείται από τον Ιωάννη πιστός ιερέας και μάρτυρας. Ήταν ιατρός και ειδικός στη νόσο των δοντιών, θεραπεύοντας θανατωρικά. Ανέπτυξε λαμπρή ποιμαντική δράση που προκάλεσε το μίσος των εθνικών, γεγονός που τον οδήγησε στο μαρτύριο.

Το 1965, χάρη στις συνεχείς προσπάθειες του αείμνηστου Ο. Λουρίδη, ο Άγιος Αντίπας ανακηρύχθηκε ως ο προστάτης των Ελλήνων Οδοντιάτρων και Οδοντιατρικών Συλλόγων της χώρας και παράλληλα καθιερώθηκε ο εορτασμός της μνήμης του στις 11 Απριλίου κάθε έτους.

Ο Ο. Λουρίδης πρωτοστάτησε και στην ανέγερση του Ιερού Ναού Αντίπα στον περίβολο της Οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών. Τα θεμελιώδη πραγματοποιήθηκαν την 25η Μαΐου 1975 και άρχισε επίσημα τη λειτουργία του. Ο Ιερός Πανεπιστημιακός Ναός του Αγίου Αντίπα υπάρχει πνευματικά στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών και ως αποστολή έχει την κάλυψη των θρησκευτικών αναγκών διδασκόντων και διδασκομένων του Πανεπιστημίου Αθηνών, αλλά και την πρακτική εξάσκηση των φοιτητών της Θεολογικής Σχολής Αθηνών.

Λέξεις ευρητηρίου: Ιερός Πανεπιστημιακός Ναός, Άγιος Αντίπας, Αρχιεπίσκοπος Περγάμου, Ιωάννης ο Ευαγγελιστής, Βιβλίο Αποκαλύψεως, Δομιτιανός

Οδοντοστοματολογική Πρόοδος 2016, 70 (3): 378-384

1. Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΙΠΑΣ

Ο ιερομάρτυρας Άγιος Αντίπας (βραχύτερη μορφή του Αντίπατρος) είναι ένας από τους περισσότερο γνωστούς και αγαπητούς Αγίους του Ορθοδόξου Ελληνισμού, της Ρωμιούσνης. Ελληνικής καταγωγής, έζησε τον πρώτο μ.Χ. αιώνα στην Πέργαμο της Μικράς Ασίας, σπουδαίο ελληνικό κέντρο, και χειροτονήθηκε επίσκοπος των Χριστιανών της πόλεως περί το 70 μ.Χ., κατά μεγάλη πιθανότητα από τον Απόστολο και ευαγγελιστή Ιωάννη. Ήταν ο δεύτερος χρονικά επίσκοπος της πόλεως, ίσως δε και ο πρώτος χριστιανός μάρτυρας στη Μικρασία.

Η Πέργαμος ήταν ονομαστό και ισχυρό θρησκευτικό κέντρο, όπου ανθούσε η λατρεία των ειδώλων και γι' αυτό ο Χριστιανισμός αντιμετώπισε μεγάλη αντίσταση και πολεμική. Στην πόλη είχε επιβληθεί η λατρεία του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου, ως θεού, και της θεάς Ρώμης. Το έτος 29 π.Χ. ιδρύθηκε προς τιμήν τους ναός. Στο Ασκληπιείο της πόλεως λατρευόταν, εξ άλλου, ο Ασκληπιός με σύμβολο τον όφιν, ενώ στην ακρόπολη της Περγάμου υπήρχε τεράστιο άγαλμα του Διός. Γι' αυτό κατά το βιβλίο της Αποκαλύψεως η Πέργαμος χαρακτηρίζεται ως τόπος, «όπου ο θρόνος του Σατανά» και «όπου ο Σατανάς κατοικεί» (Αποκ. 2,13). Στο ίδιο βιβλίο ο Αντίπας καλείται «μάρτυς πιστός» (3,15) του Χριστού, όπως δηλαδή και ο ίδιος ο Χριστός (1,5) (εικ. 1).

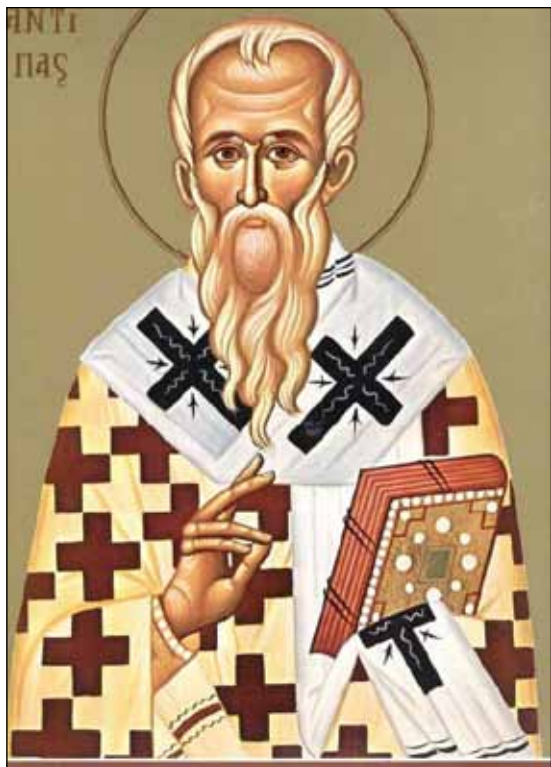
Ο Αντίπας ήταν ιατρός και ειδικός στη νόσο

12 Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε
13 λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξείαν· οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ ποῦ κατοικεῖς· ὅπου ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ· καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἤρνησω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς
14 ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῶν, ὅπου ὁ Σατανᾶς κατοικεῖ. ἀλλ' ἔχω

Εικόνα 1. Εδάφιο από το βιβλίο της Αποκαλύψεως.

των οδόντων, θεραπεύοντας θαυματουργικά, ως φορέας της άκτιστης θεϊκής Χάρης. Σ' αυτό οφείλει την προσωινία του «θαυματουργού». Η ποιμαντική του δράση και η κατά της ειδωλολατρίας αντίδρασή του προκάλεσε το μίσος των εθνικών, ως και αιρετικών Χριστιανών, όπως οι Νικολαΐτες. Εναντίον του στράφηκε κυρίως το προσωπικό του Ασκληπιείου, που έχανε τους ασθενείς, τους οποίους θέραινε δωρεάν ο άγιος Αντίπας. Έτσι οδηγήθηκε στο μαρτύριο στις 11 Απριλίου του έτους 83, ή κατ' άλλους το 85 μ.Χ. Μετά την όπτηση του σώματός του από τους ειδωλολάτρες σε πυρακτωμένο χάλκινο ομοίωμα βούς, οι Χριστιανοί της Περγάμου έθαψαν το λείψανό του στην εκκλησία της πόλεως, όπου γινόταν η σύναξη για την τιμή της μνήμης του. Από τον τάφο του ανέβλυζε μύρο θαυματουργό και γι' αυτό στο απολυτίκιο (βασικό ύμνο της Ακολουθίας του) ονομάζεται «μυροβλήτης».

Ο άγιος Αντίπας τιμάται σε πολλά μέρη της Ελλάδος, ονομαζόμενος χαρακτηριστικά «Δοντάς». Στην Πέργαμο το αρχαίο ιερό των Αιγυπτίων θεών Ίσιδος, Σεράπιδος και Ανούβιδος μετετράπη σε χριστιανικό Ναό προς τιμήν του, ως και του Αποστόλου Ιωάννου του Θεολόγου. Ναοί του υπάρχουν στη Λέσβο και Νάξο, στο Σινά, στην Κύπρο, κ.ά. Είναι γνωστές και εικόνες του στο Σινά (τέλος ιβ' αι.), στην Κύπρο, κ.ά. Η εικονογράφηση του επιτάθηκε μετά την αναγνώρισή του ως προστάτη των Ελλήνων οδοντιάτρων. Τεμάχια του λειψάνου του φυλάσσονται τόσο στην Πάτμο (τμήμα της κάρας του), στη μονή Διονυσίου του Άθωνα (η δεξιά χείρα του), στον μητροπολιτικό ναό της Μυτιλήνης, στην ιερά Μονή Παναχράντου Άνδρου (τεμάχιο της κάρας του, που μυροβλύζει) και στον ι. Ναό της Οδοντιατρικής (Αθήνα). Στα αγιογραφικά κείμενα της Ορθοδόξου Εκκλησίας, αρχαιότερα και νεότερα, αναφέρονται πολλά θαύματά του (εικ. 2-3).

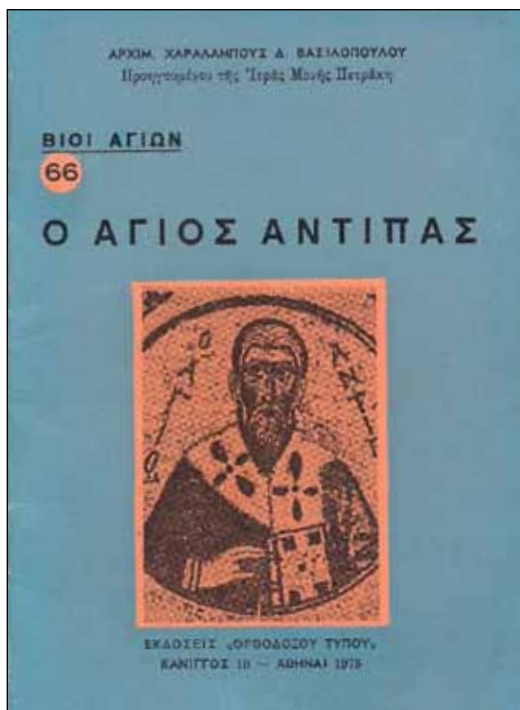


Εικόνα 2. Ο Άγιος Αντίπας.

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΝΤΙΠΑΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΩΝ

Το 1965 μετά από συνεχείς προσπάθειες του τότε τακτικού καθηγητού της Στοματολογίας, αιμνήστου Ορέστη Αθ. Λουριδίδη, ο Πανελλήνιος Οδοντιατρικός Σύλλογος αποφάσισε την ανακήρυξη του Αγίου Αντίπα ως προστάτη των Ελλήνων Οδοντιάτρων και των Οδοντιατρικών Συλλόγων της χώρας, καθιερώνοντας τον πανηγυρικό εορτασμό της μνήμης του στις 11 Απριλίου κάθε έτους. Η τιμή του Αγίου Αντίπα καθιερώθηκε επίσημα και στο χώρο της θεραπείας της επιστήμης των οδόντων και του στόματος. Η σχέση δε των Οδοντιάτρων της Ελλάδος με τον Έλληνα Άγιο Αντίπα επεκτάθηκε και στην Κύπρο. Μέχρι τότε προστάτης και των Ελλήνων Οδοντιάτρων ήταν η αρχαία (+250) μάρτυς Απολλωνία (30 Οκτωβρίου).

Ο πρώτος εφημέριος του Ναού, πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, με την ιδό-



Εικόνα 3. Βίος του Αγίου Αντίπα.

τητά του ως ιστορικού, και την επιθυμία του να συμβάλει στη λατρευτική τιμή του αγίου Αντίπα, συνέγραψε και εξέδωσε τα Υμναγιολογικά Κείμενα του Αγίου με Πρόλογο του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Περγάμου κ. Ιωάννου (Ζήζιουλα) Καθηγητού Πανεπιστημιακού-Τακτικού Μέλους της Ακαδημίας Αθηνών και του Καθηγητού Ορέστη Λουριδίδη.¹⁻⁵

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΙΠΑ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ

Αναλώμασι του Καθηγητού Ορέστη Λουριδίδη κτίσθηκε το 1975 ο περικαλλής Ναός του Αγίου Αντίπα στον περίβολο της Οδοντιατρικής Σχολής, στην τοποθεσία Γουδή των Αθηνών (εικ. 4-5). Ο Ναός, βυζαντινού ρυθμού μετά τρούλου, αγιογραφήθηκε από τον άριστο μαθητή του Φώτη Κόντογλου Γ. Χοχλιδάκη. Στη δεκαετία του 1990, στην οροφή του εξωνάρθηκα του Ναού, αγιογραφήθηκαν από αγιορείτη μοναχό οι Προφήτες και οι αρχαίοι



Εικόνα 4. Ο Ιερός Ναός του Αγίου Αντίπα στον περίβολο της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών (Γουδί).

Έλληνες φιλόσοφοι -θέμα σύνηθες στους ορθόδοξους Ναούς- «ως προειπόντες την έλευσιν του Χριστού» (Διονύσιος εκ Φουρνά). Ο Ναός τιμάται στο όνομα του Αγίου Προδρόμου, Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και Αγίου Αντίπα. Κατά τη δεκαετία του 1980 προστέθηκε από τον εφημέριο και τους Επιτρόπους, στους φερωνύμους Αγίους και ο Τυανέας ιατρός και μάρτυρας Ορέστης (+304), του οποίου το όνομα έφερε ο κτήτωρ.

Ο σκοπός του Ναού και η λειτουργία του καθορίζονται από τον Κανονισμό (αρ. 60) της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος. «Περί ιδρύσεως και λειτουργίας του εν τω περιβόλω της Οδοντιατρικής Σχολής ανεγερθέντος Πανεπιστημιακού Ιερού Ναού» (περιοδ. *εκκλησία*, έτος ΝΓ', τευχ. Β', Φεβρουαρίου 1976). Κατά το άρθρο 1, ο Ναός «χρησιμεύει προς θεραπείαν των θρησκευτικών αναγκών των εν τω Πανεπιστημίω διδασκόντων και διδασκομένων και προς πρακτικήν εξάσκησιν φοιτητών της Θεολογικής Σχολής εν ταις εκ-



Εικόνα 5. Η Εικόνα του Αγίου Αντίπα στον Ιερό Πανεπιστημιακό Ναό.

κλησιαστικαίς διακονίαις, ως και, εν συναφεία προς την επιστημονικήν αυτών κατάρτισιν, εν φροντιστηρίοις».

Τα εγκαίνια του Ναού έγιναν στις 25 Μαΐου του 1975 και άρχισε επίσημα να λειτουργεί ως δεύτερος πανεπιστημιακός ναός του Πανεπιστημίου Αθηνών μετά εκείνον των Εισοδίων της Θεοτόκου, «Καπνικαρέα». Ο Ναός πνευματικά υπάγεται στην Ι. Αρχιεπισκοπή Αθηνών. Κατά το άρθρο 2 του Κανονισμού του «ο πανεπιστημιακός Ναός διοικείται υπό τριμελούς Εφορείας, εκλεγομένης υπό της Θεολογικής Σχολής, εκ των τακτικών και ομοτίμων Καθηγητών της Σχολής ταύτης ή της Οδοντιατρικής Σχολής ανά μίαν τριετίαν και της οποίας προεδρεύει ο εκάστοτε αρχαιότερος Καθηγητής». «Ισόβιον δε μέλος της Εφορείας ορίσθηκε ο δωρητής του Ναού, καθηγητής (ομοτίμος από το 1974) Ορέστης Λουρίδης» (εικ. 6-8).

Πρώτος κανονικός εφημέριος του Ναού ορίσθηκε από την Ιερά Αρχιεπισκοπή Αθηνών



Εικόνα 6. Από την τελετή θεμελίωσης του Ιερού Ναού Ιωάννου του Προδρόμου, Ιωάννου του Θεολόγου και Αντίπα Περγάμου στο προαύλιο της Οδοντιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών.

Α) Περιοχή θεμελίωσης - ανέγερσης

Β) Περιοχή θεμελίωσης - ανέγερσης

Γ) Η αναμνηστική πλάκα θεμελίωσης

Δ) Ο δωρητής Καθηγητής της Στοματολογίας Ορέστης Λουρίδης, στο μέσον ο Καθηγητής Ακαδημαϊκός Κάϊσαρ Αλεξόπουλος και δεξιά ο διαπρεπής παθολόγος του «Ευαγγελισμού» Διομ. Κομνηνός.

ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, ομότιμος σήμερα Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο π. Γεώργιος άρχισε να λειτουργεί στις 27 Ιουλίου του 1975, την επομένη της επιστροφής του από τη (Δυτική) Γερμανία (Κολωνία), μετά την ολοκλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών του, συνδυάζοντας το διδακτικό έργο του στη Θεολογική Σχολή του ΕΚΠΑ με τη διακονία του στο παρεκκλήσιο της Οδοντιατρικής Σχολής. Τον Φεβρουάριο του 2015 διορίστηκε εφημέ-

ριος του Ναού ο αιδεσιμολογιώτατος Πρωτοπρεσβύτερος π. Νικόλαος Πανταζής χωρίς να παύσει η διακονία του π. Γεωργίου.

Ο Ναός λειτουργεί επί 41 ήδη έτη, ως «άτυπη» ενορία, αναπτύσσοντας το λατρευτικό, κηρυγματικό και ποιμαντικό έργο του εντός και εκτός της πανεπιστημιακής οικογένειας. Ιδιαίτερα έμφαση δόθηκε στο κήρυγμα σε όλες τις Ακολουθίες, αλλά και στο κατηχητικό έργο διά την πνευματική οικοδομή των προσερχομένων πανεπιστημιακών φοιτητών, Ελλήνων και



Εικόνα 7. Από την τελετή θυρανοξίων του Ναού.



Εικόνα 8. Καθηγητές και φοιτητές ενώπιον του Ιερού Ναού Αγίου Αντίπα.

ξένων, και προσκηνυτών. Ήδη, το Φθινόπωρο του 1975 καθιερώθηκαν οι «συνάξεις της Πέμπτης» με θέματα θεολογικά, λειτουργικά και ιστορικά. Η προσπάθεια αυτή έχει διερευνηθεί με την ανάρτηση των ομιλιών και συζητήσεων στη θυρίδα «Άγιος Αντίπας» του Διαδυκτίου.

Δεν αμελείται όμως και η φιλανθρωπική δραστηριότητα. Κατά το άρθρο 10 του κανονισμού: «Τα περισσεύματα εκ του προϋπολο-

γισμού του Ιερού Ναού, τα προκύπτοντα μετά την κάλυψιν των ενιαυσίων εξόδων αυτού, θα διατίθενται προς παροχήν υποτροφιών ή βοηθημάτων εις φοιτητάς του Πανεπιστημίου Αθηνών, κατά προτίμησιν της Οδοντιατρικής και Θεολογικής Σχολής». Σημαντική είναι στην κατεύθυνση αυτή η συμβολή του Συλλόγου Κυριών και Δεσποινίδων «ο Άγιος Αντίπας», που ιδρύθηκε από τον Καθηγητή Λουρίδη το 1975.⁶⁻⁹

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Πρωτοπρεσβυτέρου Γεώργιου Μεταλληνού, *Υμναγιολογικά Κείμενα του αγίου Ιερομάρτυρος Αντίπα*, Αθήνα 2002 (με τη βιβλιογραφία).
2. Αναστασίου Ιω. Κουρμπάνη, *Χρονικόν του εις Γουδί Αθηνών Πανεπιστημιακού Ναού Αγίου Ιωάννου Προδρόμου, Αγίου ενδόξου θαυματουργού ιερομάρτυρος Αντίπα, προστάτου των Ελλή-*
3. Κουρκουλή Ευάγγ. *Άγιος Αντίπας, Επίσκοπος Περγάμου*. Εκδ. Παρηρησία 2012.
4. Βελέντζα Μ. *Ο Ιερομάρτυς Οδοντίατρος Αντίπας*. Πέργαμος, σ. 124.
5. *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*. Τόμος 2ος, 1963, σ. 922.
6. Λουρίδου Ορ. *Ο θαυματουργός Επίσκοπος Περγάμου ο Ιατρός και Οδοντίατρος προστάτης των Ορθόδοξων Οδοντιάτρων*.
7. Πανταζή Π. *Οδοντίατρος Άγιος*. Οδοντ. Επιθ. 1924 σσ. 244.
8. Χονδρονίκης Γ. *Ο Άγιος Αντίπας*. Μυτιλήνη 1962.
9. Χρυσόστομος Αθηνών. *Αντίπας ο Περγάμου*. Θεολογία 2α' 1923, σ. 218-221.